

ΤΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ

Ο ΜΗΡΟΣ

1

"Ὡς φάτο· τὸν δ' ἄχεος νεφέλῃ ἐκάλυψε μέλαινα.
ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν,
χεύατο καὶ κεφαλῆς, χαρίεν δ' ἦς χυνε πρόσσωπον
νεκταρέω δὲ χιτῶνι μέλαιν' ἀμφίζανε τέφρῃ.
αὐτὸς δ' ἐν κόνιῃσι μέγας μεγαλωστί ταυυσθεὶς
κεῖτο, φίλῃσι δὲ χερσὶ κόρην ἦσχυνε δαΐζων
δυμαὶ δ' ἄς Ἀχιλεὺς ληΐσαστο Πάτροκλός τε,
θυμὸν ἀκηχέμεναι μεγάλ' ἱαχόν· ἐκ δὲ θύραζε
ἔδραμον ἄμφ' Ἀχιλῆα δαΐφρονα, χερσὶ δὲ πᾶσαι
στήθεα πεπλήγοντο, λύθεν δ' ὑπὸ γυῖα ἐκάστης.
'Αντίλοχος δ' ἐτέρωθεν ὀδύρετο, δόκρυα λείδων,
χεῖρας ἔχων Ἀχιλῆος· ὁ δ' ἔσπετε κυδάλιμον κῆρ·
δεῖδιε γάρ μὴ λαῖμόν ἀποτμήξειε σιδήρῳ·
σμερδαλέον δ' ὤμωξεν.

2

(Σ 21—35)

Οἱ δ' ἐπεὶ εἰσάγαγον κλυτὰ δώματα, τὸν μὲν ἔπειτα
τρητοῖς ἐν λεχέεσσιν ἔθαν, παρὰ δ' εἰσαν αἰοδούς,
θρήνων ἐξάρχους, οἷτε στονόεσσαν αἰοδὴν
οἱ μὲν ἄρ' ἐθρήνεον, ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες.
τῆσιν δ' Ἀνδρομάχῃ λευκώλενος ἦρχε γόοιο,
"Ἐκτορος ἀνδροφόνου κάρη μετὰ χερσὶν ἔχουσα·
"Ἄνερ, ἀπ' αἰῶνος νέος ὦλεο, κἀδὲ με χήρην
λείπεις ἐν μεγάροισιν· παῖς δ' ἔτι νήπιος αὐτῶς,
ὄν τέκομεν σὺ τ' ἐγὼ τε, δυσάμμοροι, οὐδέ μιν οἶω
ἦσθιν ἴζεσθαι· πρὶν γάρ πόλις ἦδε κατ' ἄκρης
πέρσεται, ἥ γάρ ὀλωλας ἐπίσκοπος, ὅστε μιν αὐτὴν
ρύσκει, ἔχες δ' ἄλγους κεδνὰς καὶ νήπια τέκνα·
αἱ δὲ τοὶ τάχα νηυσὶν ὀχῆσονται γλαφυρῇσιν,
καὶ μὲν ἐγὼ μετὰ τῆσιν· σὺ δ' αὖ, τέκος, ἡ ἐμοὶ αὐτῇ
ἔφεαι, ἔνθα κεν ἔργα δαικέα ἐργάζοιο,
ἀεθλεύων πρὸ ἄνακτος ἀμειλίχου· ἡ τις Ἀχαιῶν
ρίψει, χεῖρός ἑλὼν, ἀπὸ πύργου, λυγρὸν δλεθρον,
χωόμενος, ὧ δὴ που ἀδελφεὸν ἔκτανεν Ἐκτωρ,
ἡ πατέρ', ἥ καὶ υἱόν· ἐπεὶ μάλα πολλοὶ Ἀχαιῶν
Ἐκτορος ἐν παμάμῃσιν ὀδᾶξ ἔλον ἄσπετον αὐδᾶς.
οὐ γάρ μελιχὸς ἔσκε πατήρ· τεὸς ἐν δαί λυγρῇ
τῷ κέ μιν λαοὶ μὲν ὀδύρονται κατὰ ἄστυ.
ἀρητὸν δὲ τοκεῦσι γόναν καὶ πένθος ἔθικας,
οὐ γάρ μοι θνήσκων λεχέων ἐκ χεῖρας ὀρεξας·
Ἐκτορ· ἐμοὶ δὲ μάλιστα κήδεα λυγρὰ.
οὐδέ τι μοι εἴπεις πυκινὸν ἔπος, οὐτέ κεν αἰεὶ
μεμνήμην νύκτας τε καὶ ἡμέρας δακρυχέουσα.
"Ὡς ἔφατο κλαίουσα· ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναῖκες.

(Ω 719—746)

3

Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο
ἀνδρῶν μνηστήρων· ἔχε δὲ ράβδον μετὰ χερσὶν
καλὴν χρυσεῖν, τῇτ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὣν ἐθέλει, τοὺς δ' αὐτὸς καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει·
τῇ ρ' ἄγε κινήσας, ταί δε τρίζουσαι ἔποντο.
ὥς δ' ὅτε νυκτερίδες μυχῶ ἀντρου θεοπεσίοιο
τρίζουσαι ποτέονται, ἐπεὶ κέ τις ἀποπέσῃσιν
ὄρμαθ' ἐκ πέτρης, ἀνά τ' ἀλλήλῃσιν ἔχονται,
ὥς αἱ τετριγυῖται ἄμ' ἦσαν· ἦρχε δ' ἄρα σφιν
Ἑρμείας ἀκάκητα κατ' εὐρώεντα κέλευθα.
παρ δ' ἴσαν Ὀκεανὸς τε ροὰς καὶ Λευκάδα πέτρην,
ἠδὲ παρ' Ἥελίοιο πύλας καὶ δῆμον Ὀκεῖρων
ἦσαν· αἶψα δ' ἴκοντο κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα,
ἔνθα τε ναῖουσι ψυχαί, εἰδῶλα καμόντων.

(ω 1—14)

4

«Μὴ δὴ μοι θανάτὸν γε παραῦδα, φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ.

δουλοῖμην κ' ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ,
ἀνδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ὧ μὴ θίσιος πολὺς εἴη,
ἡ πᾶσιν νεκέεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν».

(Λ 488—491)

5

Βῆ δὲ κατ' Οὐλύμποιο καρῆνων, χωόμενος κῆρ,
τόξ' ὥμοισιν ἔχων ἀμφιρεφέα τε φαρέτρην·
ἔκλαγξαν ὁ' ἄρ' οἱστοὶ ἐπ' ὤμων χωόμενιο,
αὐτοῦ κινήθέντος· ὁ δ' ἦγε νυκτὶ ἐοικώς.
ἔξετ' ἔπειτ' ἀπάνευθε νεῶν, μετὰ δ' Ἴον ἔηκεν·
δεινὴ δὲ κλαγγὴ γένετ' ἀργυρέοιο θιοῖο.

(Α 44—49)

ΔΗΜΟΤΙΚΑ

1

Η ΚΟΡΗ. Κρσζοῦψε μι, μάτη, κρσζοῦψε μι, νά μὴ μὲ ὀρ-
ζει ὁ Χάρσοο!
Ο ΧΟΡΟΣ. Ὀνώδω σι, ὀνώδω σι!
Η ΚΟΡΗ. Φκειάσε κουῖδι τζαὶ θάλε μι!
Ο ΧΟΡΟΣ. Ἐναῖδαι σι, ἔναῖδαι σι!
Η ΚΟΡΗ. Σεντούτζι τζαὶ κλειδουσε μι!
Ο ΧΟΡΟΣ. Οὐνούδου σι, οὐνούδου σι!
Η ΚΟΡΗ. Βόλε μι τ' οὐ βασιλικού!
Ο ΧΟΡΟΣ. Ὀνώδω σι, ὀνώδω σι!
Η ΚΟΡΗ. Βόλε μι τ' οὐ θαρσάμου!
Ο ΧΟΡΟΣ. Ἐναῖδαι σι, ἔναῖδαι σι!
Η ΚΟΡΗ. Βόλε μι, μάτη, κρσζοῦψε μι!
Ο ΧΟΡΟΣ. Οὐνούδου σι, οὐνούδου σι!
Η ΜΗΤΕΡΑ. Ὀνι θάνα ντι τοῦ Χάρου ντ' ἔν' συνοῖδάμι!
Ο ΧΟΡΟΣ. Ἐναῖδαι σι, οἶμαι ἄ κακομοῖρα, οὐ, οὐ!

2

Γιὰ ἰδέστε νιὸ ποὺ ξάπλωσα — Φῖδια ποὺ μ' ἔφαγαν!
γιὰ ἰδέστε κυπαρίσσι. — Ἰώ, οἶ!
Δὲ σειέται, δὲ λυγίζεται — Κόσμε μου, σκοτῶστε με!
δὲ σέρν' τῇ λεβεντιά του — Ἰώ, οἶ!
Ποιὸς σόκοψε τίς ρίζες σου, — Ἀχου, ψυχούλα μου!
καὶ στέγνωσ' ἡ κορφὴ σου; — Ἰώ, οἶ!
Τὶ μὸκανες λεβέντη μου, — Φῖδια ποὺ μ' ἔφαγαν!
τί μὸκανες ψυχὴ μου! — Ἰώ, οἶ!
Μηνά 'ναι καὶ χινόπωρος, — Ἀλήθεια λέω 'γώ;
μηνά 'ναι καὶ χειμῶνας — Ἰώ, οἶ!
Τώρα ν-ἔρθεν ἡ ἀνοιξή, — Ἀχου, παιδάκι μου!
ν-ἔρθεν τὸ καλοκαίρι. — Ἰώ, οἶ!
ΠΑῖΡΝΟΥΝ ΚΑΙ ἀνθίζουν τὰ κλαδιά, — 'κουσε παιδάκι μου
καὶ κάμποι λουλουδιζοῦν, — Ἰώ, οἶ!
ἔρθαν πουλιά τῆς ἀνοιξῆς, — Ἀχου, μούρ' μάτια μου!
ἔρθαν τὰ χελιδόνια, — Ἰώ, οἶ!
γιὰ κι ἡ Μεγάλῃ Πασκαλιά — Φῖδια ποὺ μ' ἔφαγαν!
μὲ τὸ Χριστὸν ἀνέστη, — Ἰώ, οἶ!
ποὺ ντυοῦνται νέοι στὰ κόκκινα — Ἀχου, λεβέντη μου!
γερόντοι στὰ μωρέλια, — Ἰώ, οἶ!
καὶ σὺ, μωρὲ λεβέντη μου, — Ἀχου, λεβέντη μου!
μέσα στὴ γῆν τῇ μαύρῃ, — Ἰώ, οἶ!
ποὺ νὰ σιστεῖς, νὰ λυσιστεῖς — Φῖδια ποὺ μ' ἔφαγαν!
νὰ σὺρ'ς τῇ λεβεντιά σου; — Ἰώ, οἶ!

Ξεσφάλισε τὰ μάτια σου!

3

Ὁ Διγενὴς ψυχομαχεῖ κι ἡ γῆς τόνε τρομάσει.
Βροντὰ κι ἐστράφτει ὁ οὐρανὸς καὶ σειέται ὁ πᾶνω κόσμος
κι ὁ κάτω κόσμος ἀνοιξε καὶ τρίζουν τὰ θεμέλια
κι ἡ πλάκα τὸν ἀνατριχιά πῶς θά τόνε σκεπάσει,
πῶς θά σκεπάσει τὸν ἀητό, τὴν γῆς τὸν ἀντρεωμένο.
Σπίτι δὲν τὸν ἐσκέπαζε, σπήλιο δὲν τὸν ἐχώρει,

τὰ ὄρη ἐδίασκέλιζε, βουνοῦ κορφές ἐπήδα,
χαράκια ἀμαδολόγανε καὶ ριζιμιά ξεκούνηι,
στὸ θίτσιμά 'πιανε πουλιά, στὸ πέταμα γεράκια,
στὸ γλάκιο καὶ στὸ πήδημα τὰ λάφια καὶ τ' ἀγρίμια.
Ζηλεύει ὁ Χάρος, μὲ χωσιὰ μακρὰ τόνε διγλίζει
καὶ λάδωσέ του τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ πῆρε.

4

Κάτου στὴν Ἀσπρὴ Πέτρα καὶ στὸ Κρυὸ Νερό,
ἐκεῖ κοίτετ' ὁ Γιάννος, τ' Ἀνδρονίκου ὁ γιός,
κοιμένος καὶ σφαμένος κι ἀνεγνώριστος.
Τὸ αἷμα του σὰν θρύση χύνονταν στὴ γῆς
καὶ γιάτρεμό δὲν εἶχε ἡ θαθεὶὰ πληγῇ.
Τοῦρκοι τὸν παραστέκουν καὶ Ρωμιοὶ τὸν κλαῖν
κι ἀπάρθενα κοράσια τὸν μοιρολογοῦν...

5

—Γιατὶ 'ναι μαῦρα τὰ δουνὰ καὶ στέκουν δουρκωμένα,
μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μὴ κι ἡ βροχὴ τὰ δέρνει;
—Μὴδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾷ, μὴδὲ βροχὴ τὰ δέρνει,
μόνο διαβαινεῖ ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀποθαμένους.
Σέρνει τοὺς νέους 'πὸ μπροστά, τοὺς γέρους ἀπὸ πίσω
καὶ τὰ μικρὰ παιδιόπουλα στὴ σελ' ἀραδιασμένα...

6

...Μαῦρος εἶναι, μαῦρα φορεῖ, μαῦρο 'ν' καὶ τ' ἀλογό του,
μαῦρο καὶ τὸ ζαγάρι του, πού ἔρχεται κοντὰ του.

7

Ἐξήντα χρόνια πέρασα σ' αὐτὸν τὸ μαῦρον κόσμο,
κι ἄνθρωπο δὲ φοβήθηκα, ἄνθρωπο δὲν ψηφοῦσα·
καὶ τώρα χέρια καὶ κορμὶ μοῦ τρέμουν καὶ ριγνῶν,
τί ἀκούω φκυάρια νὰ χτυποῦν, ἀκούω τσαπιά νὰ σκάφτουν
κι ἀκούω καὶ τὰ σήμαντρα νὰ κρᾶζουν τ' ὄνομά μου.
Νὰ γένουν τὰ τσαπιά γυαλιά, τὰ φκυάρια νὰ ραγίσουν
καὶ τὰ πικρὰ τὰ σήμαντρα ἀπὸ ψηλὰ νὰ πέσουν.

8

Καράδι θγαίνει ἀπὸ τὴ γῇ κι ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο·
φέρνει στὴν πρύμνη γέροντες, στὴν πλώρη παλικάρια,
κι ἀπάνου στὴν κουβέρτα του, οὐλο μικρὰ παιδάκια.
Τρέχουν οἱ μάνες γιὰ παιδιὰ κι οἱ ἀδερφές γι' ἀδέρφια,
τρέχουν κι οἱ κακορίζικες γιὰ τοὺς νοικοκυραίους.
Μὰ φύσηξε κακὸς καιρὸς κι ἔφυγε τὸ καράδι·
μείναν οἱ μάνες σκούζοντα, οἱ ἀδερφές βρουχιῶντα,
μείναν κι οἱ κακορίζικες τὰ χέρια σταυρωμένα

9

Καὶ ποιοὺς ἐγὼ νὰ λυπηθῶ καὶ ποιοὺς νὰ πρωτοκλάψω;
Τοὺς περσινούς, τοὺς φετινούς, τοὺς ἀλησμονημένους;
Τιγάρ' τοὺς νιούς, τιγάρ' τίς νιές, τιγάρ' τίς παντρεμένες
τιγάρ' καὶ τοὺς ἀνύπαντρους καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια,
πού 'ναι μικρὰ κι ἀνέγνωμα καὶ καλομαθημένα;

10

Τώρα, οὐρανέ μου, θρόντησε, τώρα, οὐρανέ μου, θρέξε,
ρίξε στοὺς κάμπους τὴ βροχὴ καὶ στὰ βουνὰ τὸ χιόνι,
στοῦ πικραμένου τὴν αὐλὴ τρία γυαλιά φαρμάκι·
τό 'να νὰ πίνει τὴν αὐγὴ τ' ἄλλο τὸ μεσημέρι,
τὸ τρίτο τὸ πικρότερο, τὸ θράδου ὅταν δειπνᾷ!

11

Κυρὰ πού κάθεσαι ψηλὰ, τώρα κατέδα κάτω
καὶ κάτσε μὲ τίς ἀμοιρες καὶ μαραμένες χῆρες
καὶ τίναξε τὴν κεφαλὴ, νὰ γκρεμιστεῖ ἡ κορῶνα,
τίναξε καὶ τὸ δάχτυλο, νὰ πέσ' ἡ ἀρρεβῶνα.
—Μένα ἡ κορῶνα μοῦ 'πесе κι ἡ ἀρραβῶνα ἐχάθη.

12

Χήρα νυχτώνει στὸ δουνό, ποῖός θὰ τὴν συμμαζῶσει;
Τηράει δεξιά, τηράει ζερβιά, κανέναν δὲν γνωρίζει.
Ψιλὴ φωνίτσαν ἔβαλεν, ὅσα κι ἂν ἐδυνάστη:
—Ποῦ εἶσαι, καλὲ μου σύντροφε, καλὲ μου νοικοκύρη;
'Ἀν εἶσαι πίσ', ἔλα μπροστά, κι ἂν εἶσ' ὀμπρός, καρτέρει,
κι ἂν εἶσαι σ' ἄκρη ποταμιοῦ, στέκα νὰ μὲ περάσεις.

13

Νοικοκυρὰ ν-ἐκλειδώσε, καὶ πῆρε τὰ κλειδιά της·
Μήτε στὸν ἄντρα τὰ 'δωκε, μήτε στὴν πεθερά της,

στὸ σταυροδρόμι τὰ 'ρίξε, νὰν τὰ 'βρουν τὰ παιδιὰ της.

14

Στέρεψε ἡ θρύση, στέρεψε μὲ τὸ νερὸ τὸ κρύο,
μαράθηκε κι ὁ πλάτανος πού 'χε παχὶὸν τὸν ἴσκιο,
ὅπου ἀποσκιάζαν οἱ ἄρχοντες κι ὅλοι οἱ καπεταναῖοι,
καὶ πίνανε τὸ κρυὸ νερὸ ὅσοι κι ἂν ἐδιψοῦσαν.

15

Σὰν τοῦ παιδιοῦ τὴ μυρουδιά κλαράκι δὲν τὴν ἔχει,
μήτε ὁ ψιλὸς βασιλικὸς καὶ μήτε ἡ μαντζουράνα,
μόνο τὸ μοσκολίβανο, πού τὸ 'χουν οἱ παπάδες,
τὸ δάνουνε στὸ θυμιατὸ δεσποτικές γιορτάδες.
Γιωργάκη μου, ἀφέντη μου,
γλέντι παιγνίδι τοῦ σπιτιοῦ,
ξεφάντωμα τοῦ τραπεζιοῦ,
μάτια μου, μικρούλακι μου,
κι ἀσημοκαντηλάκι μου!

16

Τὸ νιὸ πού συνεθαίνουμε, τί ἔχουμε νὰ τοῦ ποῦμε;
πού 'το ψηλὸς σὰν ἄγγελος, λιγνὸς σὰν κυπαρίσσι,
πού 'χε τὸ Μάη στὶς πλάτες του, τὴν ἀνοιξὴ στὰ στήθη
τ' ἄστρα καὶ τὸν αὐγερινὸ στὰ μάτια καὶ στὰ φρύδια·
πού 'τον στοὺς κάμπους τὸ διολὶ, στὴν ἐκκλησιὰ καντήλι,
ἦτανε καὶ στὸ στίτι του καράδι ἀρματωμένο.
Καὶ τὸ διολὶ τσακίστηκε καὶ τὸ καντήλι ἐσθῆστη
καὶ τὸ καράδι τ' ὁμορφο κι ἐκεῖνο ἀπικουπίστη.

17

Ὁ θάνατός σου μοῦ 'καψε τὰ σωθικά μου, κόρη,
κι ὁ νοῦς μου μὲ δερνοχτυπᾷ νὰ κουτουλῶ τὰ ὄρη.
Χριστὸς βαστᾷ τὰ στέφανα κι ἀγγέλοι τὰ κεριά σου,
ἔσταύρωσε τὰ χέρια σου, τίναξε τὰ λουλουδία,
νὰ φέρουνι τ' ἀδέρφια σου τοῦ γάμου τὰ παιχνίδια.
Γιὰ λύσε τὰ ποδάκια σου τὰ χαροτεντωμένα
κι ἀνοιξε τὰ χεῖλάκια σου τ' ἀποθανατωμένα!

18

Μιά λυγερὴ μασούριζε μετὰς καὶ χρυσάφι·
στ' ἄγρια ἔουνά μασούριζε, στοὺς κάμπους τὸ τυλίξει,
καὶ μὲς στὴν Παναγιά μπροστά στένει τὸν ἀργαλειό της.
Παίρνει βοριάς τὸν ἀργαλειό, κι ἀγέρας τὸ μετὰς.

19

Ξύπινα διαμάντι καὶ ρουμπὶ κι ἀφρὲ τοῦ μαλαμάτου
κι ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ τοῦ παραπονεμά του.
Σὰν τὴν λαμπάδα τὴ χυτὴ πού χύνουνε στὴν Πόλη,
ἔτσι ἦταν τὸ κορμάκι της καματερὴ καὶ σκόλη.
Παγόνι μὲ χρυσὰ φτερά καὶ μ' ἀσημένια πόδια
πού 'χεις στὰ νύχια μάλαμα καὶ στὴν κορφὴ λογόρι,
πού 'χεις καὶ μέσα στὴν καρδιά κούπα μαργαριτάρ!

Χρυσὴ λαμπάδα, μὴν καεῖς, κι ἄσπρο κερὶ, μὴ λειώσεις.

20

Ἐγώ, Μανιάτα φυσικιά,
θὰ στεῖρωθεῖς στὰ γόνατα
κι ὅλους τοὺς φίλους θὰ δεχτοῦ
δασκάλους καὶ γραμματικούς
κατὰ πού πρέπει καθενοῦ,
θαθιμολόγους καὶ ἀπλούς.
Καλῶς τὸν ἀστυνόμο μου
μὲ τοῦ στρατιώτε ζου μαζι·
θὲ νὰ ζου κάμου ρώτηση;
μὴν εἶδατε κὶ τὸ γιατρό,
θαθιμοφόρο λοχαγό,
πού γύρισε τόσο ντουινά,
σὲ Βουλγαρία καὶ Τουρκία,
κὶ τίποτα δὲν ἔπαθε,
μόν' ἦρθε νὰ σαβανωθεῖ
στοῦ Μέρμηγκα τὴν κλινικὴ;
'Εμπῆκε ὁ λύκος στὸ μαντρί
κι ἐδιάλεξε τὸ κάλλι' ἀρνί.
'Ε μαῦρή μου Γαρουφαλιά,
γιὰ σένα ἀστράφτει κὶ δροντᾷ,
ρίχνει τὸ δόλι στοργγυλὸ
κι ἀστροπελέκι κόκκινο!